

УДК 637.134:65.016(477)

Матишчак Ю.І.

аспірант кафедри економіки підприємства
Одеського національного економічного університету

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Аналіз організаційно-технічного розвитку молокопереробних підприємств України показав, що більшість вітчизняних підприємств характеризується низьким рівнем розвитку. Це пов'язано з низьким рівнем рентабельності основних засобів, використанням застарілого обладнання та технологій, високим рівнем зносу основних засобів, відсутністю інновацій, значними простоями технологічного обладнання тощо. Для розроблення комплексу рекомендацій щодо шляхів покращення організаційно-технічного розвитку підприємств цієї галузі в статті було досліджено вплив технічних і організаційних чинників на результати діяльності підприємства за допомогою мультиплікативної багатofакторної моделі на прикладі ПАТ «Криворізький міськмолокозавод № 1». На основі проведеного аналізу було сформовано основні шляхи підвищення організаційно-технічного розвитку підприємства.

Ключові слова: розвиток, підприємство, основні засоби, оновлення, вдосконалення, фондовіддача.

Матишчак Ю.И. ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ТЕХНИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ МОЛОКОПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

Анализ организационно-технического развития молокоперерабатывающих предприятий Украины показал, что большинство отечественных предприятий характеризуется низким уровнем развития. Это связано с низким уровнем рентабельности основных средств, использованием устаревшего оборудования и технологий, высоким уровнем износа основных средств, отсутствием инноваций, значительными простоями технологического оборудования. Для разработки комплекса рекомендаций относительно путей улучшения организационно-технического развития предприятий данной отрасли в статье было исследовано влияние технических и организационных факторов на результаты деятельности предприятия с помощью мультипликативной многофакторной модели на примере ОАО «Криворожский гормолокозавод № 1». На основе проведенного анализа были сформированы основные пути повышения организационно-технического развития предприятия.

Ключевые слова: развитие, предприятие, основные средства, обновление, совершенствование, фондоотдача.

Matishchak Y.I. WAYS TO IMPROVE THE ORGANIZATIONAL AND TECHNICAL DEVELOPMENT UKRAINIAN MILK PROCESSING ENTERPRISES

The article is devoted to analysis of the organizational and technical development of dairy processing enterprises in Ukraine. Analysis has shown that most domestic enterprises are characterized by a low level of development. This is due to the low level of profitability of fixed assets, the use of obsolete equipment and technologies, the high level of depreciation of fixed assets, lack of innovations, and significant downtime of technological equipment. In order to develop a set of recommendations on how to improve the organizational and technical development of enterprises in this sector we were built the multiplicative multifactorial model. The model is shown the influence of technical and organizational factors on the results of the company's activity on the example of one of the Ukrainian milk processing enterprises. On the basis of the analysis, the main ways of increasing the organizational and technical development of the enterprise were formed.

Key words: development, enterprise, fixed assets, updating, improvement, return on assets.

Постановка проблеми. Більшість українських промислових підприємств характеризується високим ступенем зносу основних фондів, а коефіцієнт оновлення залишається досить низьким, внаслідок чого якість продукції знижується, а її собівартість зростає. В умовах відкритості ринків збуту це питання набуває першочергового значення, адже вітчизняні підприємства не в змозі конкурувати з іноземними виробниками та виходити на зовнішні ринки. Крім цього, така ситуація призводить до вироблення продукції значно нижчої якості, ніж у аналогічних виробників, що застосовують новітню техніку та технології.

Тому вітчизняним підприємствам необхідно ставати на шлях організаційно-технічного розвитку, що й привело до необхідності аналізу цієї складової в контексті впливу на рівень розвитку підприємства. Напрями вдосконалення організаційно-технічного розвитку необхідно формувати, виходячи з можливостей підприємства, специфіки його функціонування, умов, що склалися на ринку, та наявних на підприємстві проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням визначення рівня розвитку останнім часом в економічній літературі приділяється значна увага. Незважаючи на те, що проблема оцінювання організаційно-технічного рівня виробництва не є новою, в науковому середовищі досі відсутня єдність навіть у

застосуванні термінології для визначення вихідного рівня його розвитку [1–2]. Деякі автори окремо досліджують рівень техніки та технологій, інші – тільки організаційний рівень виробництва. Серед вчених, які досліджували питання техніко-технологічного розвитку, можна виділити О.Я. Дмитрука, О.М. Олефіренко, О.Г. Шевлюгу, Ф.І. Євдокимова, Й.М. Петровича, Н.В. Краснокутську, В.П. Лисякова, О.С. Передереву, Ю.С. Погорелова, Л.Г. Олійник [3–9].

На нашу думку, процес виробництва є єдністю техніки, технології і організації виробництва, тому неможливо розглядати технічний рівень відокремлено від організаційного рівня виробництва.

Мета статті полягає в дослідженні впливу організаційно-технічних чинників на результати діяльності підприємства та розробці на цій основі комплексу заходів для покращення організаційно-технічного розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень економічної ефективності діяльності підприємства залежить від багатьох чинників і умов. Ці чинники в реальності діють не ізольовано, в чистому вигляді, а здебільшого перетинаються і взаємообумовлюють один одного. Частина з них залежить від діяльності підприємства загалом, інші пов'язані з технологією й організацією виробництва, а ще деякі зумовлені рівнем використання виробничих ресурсів і впровадженням науково-технічного прогресу [3].

Як показують дослідження, організаційно-технічний рівень виробництва виступає фундаментальною базою розвитку підприємства та відображає процес формування та вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства, організаційної структури, процесу організації виробництва тощо. Організаційно-технічний розвиток має бути зорієнтованим на кінцеві результати виробничо-господарської, комерційної чи іншої діяльності підприємства [4].

Але сучасний стан організаційно-технічного розвитку виробництва викликає занепокоєння. За результатами проведеного оцінювання його серед молокопереробних підприємств України видно, що абсолютна більшість підприємств характеризується не дуже високим рівнем організаційно-технічного розвитку.

Протягом останніх років на більшості підприємств молочної галузі України спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних процесів. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин і устаткування, тобто найбільш активної частини основних фондів на молокопереробних підприємствах, коливаються в межах 6–10% їхнього загального обсягу, а коефіцієнт зносу досягає 50–55% загальної вартості. Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих і технічно застарілих одиниць.

Низький ступінь придатності та інтенсивності відновлення основних засобів призводить до того, що більшість вітчизняних переробників молока програють за показниками якості іноземним зразкам і не відповідають світовим стандартам через високу ресурсо- та енергоємність.

Основною перешкодою здійснення процесу оновлення устаткування та впровадження новітніх технологій виступає брак фінансових ресурсів. Проблеми підвищення виробничого потенціалу молочної галузі на основі використання інноваційних технологій, реалізації вітчизняних наукових розробок, подальшого удосконалення організаційної структури, забезпечення ритмічності виробництва і, як наслідок, забезпечення конкурентоспроможності кінцевої продукції вирішуються надто повільно. Низький рівень інноваційної активності підприємств стримує розвиток галузі та не дає змогу вітчизняній продукції конкурувати з іноземною і завойовувати нові ринки збуту.

Саме цим передусім пояснюється невідкладна необхідність прискорення оновлення й підвищення ефективності використання основних фондів, механізації та автоматизації праці, зростання технічного рівня застосовуваних засобів праці, удосконалення структури основних виробничих фондів.

Комплекс заходів щодо покращення рівня організаційно-технічного розвитку буде розроблений на базі підприємства ПАТ «Криворізький міськмолочозавод № 1».

ПАТ «Криворізький міськмолочозавод № 1» випускає молочну продукцію під торговими марками «Смаковеньки» та «Ясне сонечко». Основною продукцією підприємства у 2016 році була продукція з незбираного молока та нежирна продукція, що включає молоко пастеризоване та топлене питне, кефіри різної жирності, ряжанку, масло, йогурти з наповнювачами, сметани, сиркові маси та сирки знежирені з різними наповнювачами, сири різної жирності. Але більшість показників організаційно-технічного рівня розвитку залишається на досить низькому рівні. Так, коефіцієнт оновлення на цьому підприємстві у 2016 році становив всього 0,185, при цьому рівень зносу основних засобів складав майже 55%.

За таких умов технічні характеристики використовуваних основних засобів аналізованого підприємства погіршуються, внаслідок чого знижується якість продукції, зростає її собівартість, підприємство втрачає конкурентні переваги на ринку.

У 2016 році, на відміну від 2015 року, для підприємства ПАТ «Криворізький міськмолочозавод № 1» характерне зростання обсягів виробленої продукції. Розглянемо, які фактори організаційно-технічного розвитку вплинули на таке збільшення обсягу виробництва продукції на підприємстві.

Для цього з урахуванням основних складових організаційно-технічного розвитку підприємства нами була побудована багатофакторна детермінована мультиплікативна модель залежності результатів діяльності підприємства від економічних факторів, що відображають рівень організаційно-технічного розвитку, яку можна описати таким рівнянням:

$$Q = F \cdot \frac{F'}{F} \cdot \frac{T}{F'} \cdot \frac{Q}{T}, \quad (1)$$

де Q – обсяг випуску продукції, тис. грн.;

F – середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.;

F' – середньорічна вартість активної частини основних засобів, тис. грн.;

T – витрати праці (середньорічна кількість працівників), ос.;

Вихідні дані для факторного аналізу обсягу випуску продукції ПАТ «Криворізький міськмолочозавод № 1» надано в табл. 1.

У моделі фактор a є об'ємним, характеризує середньорічну вартість основних виробничих фондів, всі інші фактори є якісними, вимірюють ефективність застосування основних виробничих фондів та людської праці.

Як видно з даних табл. 1, обсяг випуску продукції підприємства за аналізований період часу збільшився на 44,1%, що стало наслідком значного збільшення продуктивності праці – аж на 66,2%. При цьому показники технічного рівня підприємства все

Таблиця 1

Вихідні дані для факторного економічного аналізу обсягу випуску продукції підприємства ПАТ «Криворізький міськмолочозавод № 1»

Роки	Показники і фактори						
	Обсяг випуску продукції, тис. грн., Y	Середньорічна вартість ОПФ, тис. грн., a	Середньорічна вартість активної частини ОПФ, тис. грн.	Середньорічна кількість працівників, ос.	Питома вага активної частини ОПФ, b	Показник, зворотний до фондоозброєності праці активною частиною ОПФ, ос./тис. грн., c	Продуктивність праці, тис. грн./ос., d
A	1	2	3	4	5=3:2	6=4:3	7=1:4
2015	121 954,23	8 977	4 759	339	0,530	0,071	359,747
2016	175 731,56	8 142	4 217	294	0,518	0,070	597,726
i	1,441	0,907	0,886	0,867	0,977	0,982	1,662

Джерело: розрахунки автора

ж такі мають тенденцію до зниження: середньорічна вартість основних виробничих фондів зменшилась на 9,3%, питома вага активної частини основних виробничих фондів скоротилась на 2,3%, а показник, зворотній до фондоозброєності праці активною частиною ОПФ, знизився на 1,8%.

На основі даних табл. 1 були розраховані абсолютні та відносні прирости обсягу випуску продукції підприємства на базі методу ланцюгових підстановок та за допомогою методу ізолюваного впливу факторів. Їх результати надано в табл. 2, 3.

Так, з даних табл. 2 видно, що обсяг виробництва продукції в 2016 році збільшився на 44,1% за рахунок стрімкого збільшення продуктивності праці – на 57,4%. При цьому скорочення середньорічної вартості основних засобів стало причиною зменшення обсягів виробництва на 11 343,63 тис. грн., або на 9,30%, зменшення питомої ваги активної частини основних виробничих фондів призвело до скорочення обсягів виробництва на 2,09%. А зменшення показника, зворотного до фондоозброєності праці активною частиною основних виробничих фондів, призвело до скорочення обсягу виробництва продукції на 2 299,31 тис. грн., або на 1,9%. Проте це не змінило загальної тенденції збільшення обсягу виробництва продукції підприємства.

Для порівняння отриманих результатів застосуємо метод ізолюваного впливу факторів, який певним чином долає недоліки методу ланцюгових підстановок. Основна його відмінність полягає в тому, що під час побудови індексної факторної системи змінюється один з факторів, а всі інші фіксуються на базисному рівні. Результати розрахунків надано в табл. 3.

З даних табл. 3 видно, що під час використання цього метода вводиться додатковий абсолютний приріст Δ , що виражає синергетичний ефект – взаємодію вихідних чотирьох факторів (a, b, c, d).

За допомогою методу ізолюваного впливу факторів вдалося встановити, що синергетичний ефект факторів Δ викликав зменшення результативного економічного показника на 10 152,49 тис. грн., або на 8,3%.

При цьому метод ланцюгових підстановок показав занижені значення впливу економічних факторів на розмір обсягу виробництва продукції порівняно з методом ізолюваного впливу факторів, оскільки між ними була розподілена від'ємна величина $\Delta = -10 152,49$ тис. грн., що відображає взаємодію вихідних факторів.

Використання цього метода дало змогу отримати такі результати: обсяг виробництва продукції підприємства в 2016 році збільшився на 53 777,33 тис. грн.,

або на 44,10%, що сталося переважно за рахунок збільшення продуктивності праці на 66,2%. Зменшення середньорічної вартості основних засобів та питомої ваги активної частини основних виробничих фондів призвело до падіння обсягу виробництва на 9,3% та 2,3% відповідно. За рахунок зменшення показника, зворотного до фондоозброєності праці активною частиною основних виробничих фондів, обсяг виробництва продукції скоротився на 2,1%, але це не змінило загальний тренд збільшення обсягу виробництва продукції ПАТ «Криворізький міськмолкозавод № 1».

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що, незважаючи на зростання показників, що відображають результати діяльності підприємства, фактори, що впливають на рівень організаційно-технічного розвитку, мають тенденцію до зниження.

Причиною низького темпу організаційно-технічного розвитку, малої ефективності здійснення переробки молочної сировини, з точки зору використання виробничих потужностей є сезонність виробництва. В теплу пору року, коли на завод надходить велика кількість молочної сировини, попит на більшість молочної продукції падає; взимку ж навпаки – заготівля молока різко знижується, а попит на молочну продукцію зростає. Дефіцит кількості молочної сировини спричиняє зростання цін як на сировину, так і на молочну продукцію. Отже, щоб забезпечити виробництво сировиною, підприємству доводиться завозити її із сусідніх областей. Нерідко відстань складає 320–350 кілометрів, а це додаткові витрати і зростання цін на молокопродукцію. Крім того, відбувається конкурентна боротьба між переробними підприємствами за виробника сировини, а на її якість вони звертають увагу в останню чергу.

Для ліквідації перелічених проблем та підвищення організаційно-технічного рівня аналізованого підприємства, на нашу думку, необхідно вжити першочергових заходів щодо аналізованих складових.

З метою активізації зусиль аналізованого підприємства у напрямі підвищення організаційно-технічного розвитку виробництва ми вважаємо необхідними:

1) дотримання підприємством власної стратегії організаційно-технічного розвитку, що повинна передбачати переорієнтацію інвестиційної політики на максимальне оновлення, технічне переозброєння й реконструкцію діючих основних засобів;

2) збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних машин та устаткування, що означає перехід від практики одиничної заміни спрацьованих знарядь праці до систематичного комплексного оновлення техніко-технологічної бази підприємства;

Таблиця 2

Результати розподілу абсолютного та відносного приросту обсягу виробництва продукції підприємства по факторах за методом ланцюгових підстановок

Розподілення	ΔY	ΔYa	ΔYb	ΔYc	ΔYd
Абсолютне, тис. грн.	53 777,33	-11 343,63	-2 545,67	-2 299,31	69 965,94
Відносне, %	44,10	-9,30	-2,09	-1,89	57,37

Джерело: розрахунки автора

Таблиця 3

Результати розподілу абсолютного та відносного приросту обсягу виробництва продукції підприємства по факторах за допомогою методу ізолюваного впливу факторів

Розподілення	ΔY	ΔYa	ΔYb	ΔYc	ΔYd	Δ
Абсолютне, тис. грн.	53 777,33	-11 343,63	-2 806,74	-2 594,83	80 675,02	-10 152,49
Відносне, %	44,10	-9,30	-2,30	-2,13	66,15	-8,32

Джерело: розрахунки автора

3) зосередження зусиль підприємства на впровадженні комплексних автоматизованих та механізованих процесів у виробництво, що забезпечить безперервність та ритмічність процесу виробництва, ліквідацію простоїв технологічного обладнання; підвищення рівня автоматизації процесу виробництва і управління є одним з основних напрямів технічного прогресу в усіх галузях народного господарства;

4) освоєння нових технологій та технічне переоснащення виробничих фондів підприємства, що, з одного боку, впливає на підвищення ефективності діяльності виробництва, забезпечує середньострокові та довгострокові конкурентні переваги, дає можливість випускати продукцію високої якості відповідно до ступеня розвитку технологій, з іншого – має особливе значення для галузі, оскільки ті підприємства, що працюють з використанням новітніх технологій, сприяють тому, щоб підприємства-конкуренти наслідували приклад більш розвинених підприємств.

Висновки. Поліпшення організаційно-технічного рівня розвитку дає можливість зменшити виробничі витрати і покращити якість продукції, тим самим збільшити попит на даний товар. Технічне переоснащення приводить до ресурсо- та енергозбереження, зменшення часу виготовлення продукції внаслідок заміни людської праці на машинну, тим самим зменшується вірогідність нещасних випадків на виробництві, знижуються витрати на заробітну плату [10, с. 76]. Використання більш досконалої техніки, нових технологій доїння та обробки молока, впровадження комплексної механізації та автоматизації виробництва приведуть до економічного зростання, тим самим збільшуючи інвестиційну привабливість підприємства та його конкурентні переваги на ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Організація виробництва : [навч. посіб.] / [В.О. Онищенко, О.В. Редкін, А.С. Старовірець, В.Я. Чавчанова]. – К. : Лібра, 2005. – 336 с.
2. Федоров А.А. Шляхи та чинники підвищення ефективності виробництва / А.А. Федоров, Н.М. Богацька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=64805>.
3. Олефіренко О.М. Техніко-технологічний розвиток як необхідна умова розвитку сучасних підприємств / О.М. Олефіренко, О.Г. Шевлюга [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/31193/1/olefirenko.pdf>.
4. Оновлення техніко-технологічної бази шляхом проведення технічного переозброєння й реконструкції підприємства / [И.М. Петрович, А.Ф. Кіт, В.В. Кулішов] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poglyad.com/students/item/15599>.
5. Євдокимов Ф.І. Механізм оцінки техніко-технологічного потенціалу підприємства / Ф.І. Євдокимов, В.П. Лисяков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.donntu.edu.ua/fem/vip97/97_04.pdf.
6. Краснокутська Н.С. Дефініція поняття «потенціал підприємства» в контексті розвитку мікроекономічної теорії / Н.С. Краснокутська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2008. – № 5. – С. 54–64.
7. Передерєєва О.С. Дослідження сутності економічної складової техніко-технологічного потенціалу промислових підприємств / О.С. Передерєєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2012.../EC212_25.pdf.
8. Олійник Л.Г. Оновлення техніко-технологічної бази підприємств легкої промисловості / Л.Г. Олійник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/ONG_2006/Economics/17956.doc.htm.
9. Ляшенко О.В. Методика техніко-економічного обґрунтування інвестиційних проектів реконструкції і технічного переоснащення та її вдосконалення / О.В. Ляшенко // Банківська справа. – 2007. – № 2. – С. 52–60.
10. Погорелов Ю.С. Розвиток підприємства: поняття та види / Ю.С. Погорелов // Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 88. – С. 75–81.